

285. Πολλὰ καὶ καλὰ καὶ μεγάλα ἢ πόλις, Αἰσχίνη, καὶ προείλετο καὶ κατώρθωσε δι' ἐμοῦ, ὧν οὐκ ἠμνημόνησεν. Σημεῖον δέ· χειροτονῶν γὰρ ὁ δῆμος τὸν ἐροῦντ' ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι παρ' αὐτὰ τὰ συμβάντα οὐ σὲ ἐχειροτόνησε προβληθέντα, καίπερ εὐφωνον ὄντα, οὐδὲ Δημάδην, ἄρτι πεποιηκότα τὴν εἰρήνην, οὐδ' Ἡγήμονα, οὐδ' ἄλλον ὑμῶν οὐδένα, ἀλλ' ἐμέ. Καὶ παρελθόντος σοῦ καὶ
 321 Πυθοκλέους ὡμῶς καὶ ἀναιδῶς, ὧ Ζεῦ καὶ θεοί, καὶ κατηγορούντων ἐμοῦ ταῦτ' ἃ καὶ σὺ νυνί, καὶ λοιδορουμένων, εἴ' ἄμεινον ἐχειροτόνησεν ἐμέ. 286. Τὸ δ' αἴτιον οὐκ ἄγνοεῖς μὲν, ὅμως δὲ φράσω σοι κἀγώ. Ἀμφότερ' ἤδεσαν οὗτοι, τὴν τ' ἐμὴν εὐνοίαν καὶ προθυμίαν, μεθ' ἧς τὰ πράγματα ἔπραττον, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀδικίαν· ἃ γὰρ εὐθενούντων τῶν πραγμάτων ἤρνεῖσθε διομνύμενοι, ταῦτ' ἐν οἷς ἔπταισεν ἡ πόλις ὡμολογήσατε. Τοὺς οὖν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀτυχήμασιν ὧν ἐφρόνουν λαβόντας ἄδειαν ἐχθροὺς μὲν πάλαι, φανεροὺς δὲ τόθ' ἠγήσαντο αὐτοῖς γεγενῆσθαι· 287. εἶτα καὶ προσήκειν ὑπολαμβάνοντες τὸν ἐροῦντ' ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι καὶ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν κοσμήσοντα μήθ' ὁμωρόφιον μήθ' ὁμόσπονδον γεγενημένον εἶναι τοῖς πρὸς ἐκείνους παραταξαμένοις, μηδ' ἐκεῖ μὲν κωμάζειν καὶ παιανίζειν ἐπὶ ταῖς τῶν Ἑλλήνων συμφοραῖς μετὰ τῶν αὐτοχείρων τοῦ φόνου, δεῦρο δ' ἐλθόντα τιμᾶσθαι, μηδὲ τῇ φωνῇ δακρῦειν ὑποκρινόμενον τὴν ἐκείνων τύχην, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ συναλγεῖν. Τοῦτο δ' ἐώρων παρ' ἑαυτοῖς καὶ παρ' ἐμοί,

1. Τὸ ὅτι δηλαδὴ εἶσθε φιλί - κλειδί με τὸν Φίλιππον.

2. Ἐννοεῖ ἐδῶ τοὺς Μακεδόνας, τῶν ὁποίων συνεργάται καὶ ὄργανα ἦσαν ὁ Αἰσχίνης καὶ οἱ φίλοι του.

3. Κατὰ τὸν Θεόπομπον (βλ. Ἀθηναῖον I, 435), μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνεῖα μάχην, ὁ Φίλιππος ἐκάλεσε εἰς δεῖπνον τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ἦσαν ἐκ τοῦ κόμματος τοῦ Αἰσχίνη.

4. Ὁ Δημοσθένης (περὶ Παραπρ. § 128) λέγει ὅτι μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ φωκικοῦ στρατοῦ, ὁ Αἰσχίνης, ὅταν οἱ Θηβαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος προσέφερον θυσίας, ἐπήγεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἔτρωγε μαζί των καὶ ἐώρταζε τὰ ἐπινίκια.

285. Πολλὰ καὶ ὠραῖα καὶ μεγάλα, Αἰσχίνη, ἡ πόλις καὶ ἐπεχείρησε καὶ κατώρθωσε δι' ἐμοῦ, τὰ ὅποια δὲν ἐλησμόνησε. Καὶ ἀπόδειξις εἶναι ὅτι προκειμένου νὰ ἐκλέξη ὁ δῆμος ἐκεῖνον ποῦ θὰ ἐξεφώνει τὸν ἐπιτάφιον ὑπὲρ τῶν φονευθέντων (κατὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην), ἐνῶ ἀκόμη ἦσαν πρόσφατα τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης δὲν ἐξέλεξε ἐσένα, ἂν καὶ ἐπροτάθης καὶ ἦσο καλλίφωνος, οὔτε τὸν Δημάδην, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου εἶχεν (ὡς ἀντιπρόσωπός σας) συνάψῃ τὴν εἰρήνην μὲ τὸν Φίλιππον, οὔτε τὸν Ἡγήμονα, οὔτε κανέναν ἄλλον ἀπὸ τὴν παρέαν σου, ἀλλ' ἐξέλεξε ἐμένα. Καὶ ἐνῶ ἐσὺ καὶ ὁ Πυθοκλῆς ἀνεβήκατε εἰς τὸ βῆμα μὲ ἀναίδειαν καὶ μὲ ἀγρίας διαθέσεις, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, καὶ μὲ κατηγοροῦσατε διὰ τὰ ἴδια ποῦ καὶ σὺ τώρα μὲ κατηγορεῖς καὶ μὲ χλευάζετε, παρ' ὅλον τοῦτο ὁ λαὸς ἐπέμεινε εἰς τὴν ἐκλογὴν μου καθιστῶν οὕτω ταύτην τιμητικωτέραν. 286. Τὴν αἰτίαν βεβαίως (τῆς προτιμήσεως αὐτῆς) δὲν τὴν ἀγνοεῖς, ὥστόσο θὰ σοῦ τὴν ὑπενθυμίσω. Εἶναι ἡ ἐξῆς : Οὔτοι ἐδῶ (οἱ Ἀθηναῖοι) ἐγνώριζον καὶ τὰ δύο καὶ ὅτι ἐγὼ μὲ προθυμίαν καὶ ἀγάπην διεχειριζόμην τὰς δημοσίας ὑποθέσεις καὶ ὅτι ἐσὺ ἐνήργεις παρὰ τοὺς νόμους (κατὰ τοῦ συμφέροντος τῆς πόλεως). Διότι τὰ ὅσα δὲν παραδέχεσθε ἐσὺ καὶ ἡ παρέα σου ὅτι ἐκάμνατε τὸν καιρὸν ποῦ πῆγαιναν καλὰ τὰ πράγματα καὶ διὰ νὰ γίνετε πιστευτοὶ ἐπαίρνατε ὄρκους, αὐτὰ ¹ ὅταν ἡ πόλις ἠτύχησε τὰ ὠμολογήσατε. Αὐτοὺς λοιπὸν ποῦ ξεθάρρεψαν ὅταν μᾶς βρῆκεν ἡ κοινὴ σὲ ὄλους μας συμφορὰ καὶ ἐφανέρωσαν (τὰ πραγματικά των) φρονήματα, αὐτοὺς ὁ λαὸς τοὺς θεωροῦσε (κρυφοὺς) ἐχθροὺς τοῦ ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια, ποῦ τότε ὁμως ξεσκεπάστηκαν ὁλότελα. 287."Ἐπειτα ὁ (Ἀθηναϊκὸς λαὸς) ἐνόμιζε πῶς ἦτο πρέπον ὅτι, ἐκεῖνος ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπιτάφιον τῶν πεσόντων (εἰς τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας) καὶ νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν ἀνδρείαν των, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχη γίνεῖ οὔτε σύνοικος, οὔτε σύμμαχος ἐκείνων ποῦ πολέμησαν ἐναντίον τῶν πεσόντων ² καὶ οὔτε εὐρισκόμενος ἐκεῖ (εἰς τὴν Χαιρώνειαν) νὰ γλεντοκοπᾶ ³ (μὲ τὸν Φίλιππον) καὶ νὰ ψάλλῃ παιᾶνας διὰ τὰς συμφορὰς τῶν Ἑλλήνων ⁴ μαζὶ μὲ τοὺς δολοφόνους των, ἐλθὼν δὲ ἐδῶ νὰ τιμᾶται (μὲ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἐπιταφίου), οὔτε ἐκεῖνος ἔπρεπε νὰ εἶναι ποῦ θὰ ὑπεκρίνετο διὰ τῆς φωνῆς ὅτι κλαίει διὰ τὴν τύχην τῶν πεσόντων, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἠσθάγετο πραγματικὴν ὀδύνην. Τοῦτο (τὸ ψυχικὸν ἄλγος) ἔβλεπαν οἱ πολῖται πῶς ὑπῆρχε μόνον εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἐμέ, εἰς τὴν παράταξιν

παρὰ δ' ὑμῖν οὐ. 288. Διὰ ταῦτα ἔμ' ἐχειροτόνησαν καὶ οὐχ ὑμᾶς. Καὶ οὐχ ὁ μὲν δῆμος οὕτως, οἱ δὲ τῶν τετελευτηκότων πατέρες καὶ ἀδελφοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ δήμου τόθ' αἰρεθέντες ἐπὶ τὰς ταφὰς ἄλλως πως, ἀλλὰ δέον ποιεῖν αὐτοὺς τὸ περίδειπνον ὡς παρ' οἰκειοτάτῳ τῶν τε τελευτηκότων, ὥσπερ τᾶλλ' εἴωθε γίνεσθαι, τοῦτ' ἐποίησαν παρ' ἐμοί. Εἰκότως γένοι μὲν γὰρ ἕκαστος ἑκάστῳ μᾶλλον οἰκεῖος ἦν ἐμοῦ, κοινῇ δὲ πᾶσιν οὐδεὶς ἐγγυτέρω· ὧ γὰρ ἐκείνους σωθῆναι καὶ κατορθῶσαι μάλιστα διέφερον, οὗτος καὶ παθόντων ἂ μήποτ' ὄφελον τῆς ὑπὲρ πάντων λύπης πλεῖστον μετεῖχεν.

289. Λέγε δ' αὐτῷ τουτὶ τὸ ἐπίγραμμα, ὃ δημοσίᾳ προείλετο ἡ πόλις αὐτοῖς ἐπιγράψαι, ἔν' εἰδῆς, Αἰσχίνη, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ σαυτὸν ἀγνώμονα καὶ συκοφάντην ὄντα καὶ μιᾶρόν. Λέγε.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Οἶδε πάτρας ἐνεκα σφετέρας εἰς δῆριν ἔθεντο
 ὄπλα, καὶ ἀντιπάλων ὕβριν ἀπισκέδασαν.
 Μαρνάμενοι δ' ἀρετῆς καὶ λήματος οὐκ ἐσάωσαν
 ψυχάς, ἀλλ' Αἰδην κοινὸν ἔθεντο βραβῆ,
 οὐνεκεν Ἑλλήνων, ὡς μὴ ζυγὸν ἀνχένη θέντες
 δουλοσύνης στυγεράν ἀμφὶς ἔχωσιν ὕβριν.
 Γαῖα δὲ πατρὶς ἔχει κόλποις τῶν πλεῖστα καμόντων
 σώματ', ἐπεὶ θνητοῖς ἐκ Διὸς ἦ' ἴς κρίσις'

1. Ὡ σ π ε ρ τ ᾶ λ λ' ε ἴ ω θ α — τὰ ὀφειλόμενα κατὰ τὴν θρησκευτικὴν παράδοσιν νὰ γίνονιν μετὰ τὴν ἐπικηδεῖον τελετὴν. Ἐδῶ μετέφρασα κάπως ἐλευθέρως τὸ ἀρχαῖον κείμενον καὶ ἐχρησιμοποίησα τὴν ἑκφρασιν δι κ ι α, διότι ἔτσι εἰς τὸ Πήλιον καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ζαγοράν τοῦ Πηλίου καὶ ἀλλοῦ λέγει ὁ λαὸς τὰ ὀφειλόμενα ἀπαραιτήτως νὰ τελεσθοῦν διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς τοῦ νεκροῦ ὑπὸ τῶν ἀμέσων συγγενῶν των.

2. Ἐδῶ ἐννοεῖ κυρίως τὴν στάχτην τῶν σωμάτων τῶν νεκρῶν, διότι ὡς γνωστὸν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας ἔκαιον τοὺς νεκροὺς καὶ τὴν σκόνην ἐνεταφίαζον.

δὲ τὴν ἰδικήν σας ὄχι. 288. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐξέλεξαν ἐμένα (διὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἐπιταφίου) καὶ ὄχι ἐσᾶς. Καὶ δὲν ἦτο μόνον ὁ λαὸς ποὺ εἶχε τοιαύτην γνώμην περὶ ἐμοῦ· καὶ οἱ πατέρες καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀποθανόντων οἱ ὅποιοι ἐξελέγησαν τότε ἀπὸ τὸν δῆμον διὰ νὰ ἐτοιμάσουν τὰ σχετικά μὲ τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν πεσόντων, δὲν εἶχον (περὶ ἐμοῦ) ἀντίθετον γνώμην. Ἐκὶ μάλιστα ἐπειδὴ χρέος τῶν ἦτο νὰ κάμουν τὴν παρηγορίαν, τὴν ἔκχαμαν στὸ δικό μου σπίτι ὡς εἰς ἄνθρωπον πολὺ οἰκεῖον τῶν ἀποθανόντων, ὅπως συνηθίζονται νὰ γίνονται τὰ δίκαια τῶν νεκρῶν (εἰς τὰ σπίτια ἐκείνων ποὺ ἦσαν ὅταν ζοῦσαν πολὺ οἰκεῖοι μὲ τοὺς ἀποθανόντας). Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν στὸ σπίτι μου, καὶ εὐλόγως· διότι ὡς συγγενῆς μὲν ὁ καθένας (ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐξελέγησαν διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν ἐνταφιασμῶν) ἦτο πολὺ οἰκειότερος μὲ τὸν (ἀποθανόντα) συγγενῆ του ἀπὸ ὅ,τι ἤμουν ἐγώ, ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς τῆς συγγενείας, ὡς πολίτης, κανένας ἄλλος ἀπὸ ἐμὲ δὲν ἦτο εἰς ὅλους τοὺς ἀποθανόντας πιὸ οἰκεῖος· διότι, ἐκεῖνος ποὺ πάρα πολὺ ἐνδιεφέρετο περὶ τῆς σωτηρίας τῶν καὶ τῆς νίκης τῶν, αὐτὸς ἀφοῦ (ἦλθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα) καὶ ἔπαθον οὗτοι τὰ ὅσα μακάρι νὰ μὴ ἐπάθαιναν, λυπᾶται δι' ὅλους αὐτοὺς πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι τοὺς λυποῦνται οἱ συγγενεῖς τῶν.

289. Διάδασε (τώρα παρακαλῶ, κύριε γραμματεῦ) αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἐπίγραμμα, ποὺ ἡ πόλις ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ εὐηρεστήθη νὰ γράψῃ ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν, γιὰ νὰ ἰδῆς, κύριε Αἰσχίνη, καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμα τὸ ἐπίγραμμα, (σὰν σὲ καθρέπτῃ) τὸν ἑαυτὸν σου, ὅτι εἶσαι ἓνας ἀχάριστος καὶ συκοφάντης καὶ μιαρός. Διάδασέ το.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Ἐτοῦτοι ἐδῶ γιὰ τὴν πατρίδα τους ἐπήρανε τὰ ὄπλα καὶ πολεμώντας ἔδωσαν καλὸ μάθημα στὴν ἀυθάδεια τῶν ἐχθρῶν. Ἐκὶ ἀντρίκια ἐπολέμησαν καὶ δὲν κοίταξαν νὰ σώσουν τὴν ψυχὴν τους, μὰ στὸν Ἄδη ἐκατέβηκαν παίρνοντας γιὰ βραβεῖο τὸν κοινὸ θάνατο πολεμώντας γιὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐλευθερίαν, μὴ στέργοντας νὰ βάλουνε ζυγὸ εἰς τὸν αὐχένα καὶ τὴ μαύρη καταφρόνια νὰ φέρουνε μαζί τους. Αὐτῶν λοιπὸν ἡ πατρικὴ γῆς μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς δέχτηκε τὰ κορμιά² τὰ κατακοιμησιασμένα. Γιατί ὁ Ζεὺς γιὰ τοὺς θνητοὺς ἔχει γραμμένον τοῦτο Σὲ σφάλμα μόνον οἱ θεοὶ δὲν πέφτουνε ποτὲς τους

μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστὶ θεοῦ καὶ πάντα κατορθοῦν,
ἐν βιοτιῇ μοῖραν δ' οὐ τι φυγεῖν ἔπορευ.

290. Ἀκούεις, Αἰσχίνη, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστὶ θεοῦ καὶ πάντα κατορθοῦν; Οὐ τῷ συμβούλῳ τὴν τοῦ κατορθοῦν τοὺς ἀγωνιζομένους ἀνέθηκε δύναμιν, ἀλλὰ τοῖς θεοῖς. Τί οὖν, ὦ κατάρτα, ἔμοι περὶ τούτων λοιδορεῖς καὶ λέγεις ἃ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς οἱ θεοὶ τρέψειαν εἰς κεφαλὴν;

291. Πολλὰ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἄλλα κατηγορηκότος αὐτοῦ καὶ κατεψευσμένου, μάλιστα ἐθαύμασα πάντων, ὅτι τῶν συμβεβηκότων τότε τῇ πόλει μνησθεῖς οὐχ ὡς ἂν εὖνους καὶ δίκαιος πολίτης ἔσχε τὴν γνώμην, οὐδ' ἐδάκρυσεν, οὐδ' ἔπαυθε τοιοῦτον οὐδὲν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἐπάρας τὴν φωνὴν καὶ γεγηθῶς καὶ λαρυγγίζων ᾄδειο μὲν 323 ἔμοῦ κατηγορεῖν δηλονότι, δεῖγμα δ' ἐξέφερε καθ' ἑαυτοῦ ὅτι τοῖς γεγενημένοις ἄνιστοῖς οὐδὲν ὁμοίως ἔσχε τοῖς ἄλλοις. 292. Καίτοι τὸν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας φάσκοντα φροντίζειν, ὥσπερ οὗτος νυνί, καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο, τοῦτό γ' ἔχειν δεῖ, ταῦτά λυπεῖσθαι καὶ ταῦτά χαίρειν τοῖς πολλοῖς, καὶ μὴ τῇ προαιρέσει τῶν κοινῶν ἐν τῷ τῶν ἐναντίων μέρει τετάχθαι· ὁ σὺ νυνὶ πεποιηκῶς εἶ φανερός, ἐμὲ πάντων αἴτιον καὶ δι' ἐμὲ εἰς πράγματα φάσκων ἐμπεισεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐμῆς πολιτείας οὐδὲ προαιρέσεως ἀρξαμένων ὑμῶν τοῖς Ἑλλησι βοηθεῖν, 293. ἐπεὶ ἔμοι γ' εἰ τοῦτο δοθείη παρ' ὑμῶν, δι' ἐμὲ ὑμᾶς ἠγναντιῶσθαι τῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχῇ πραττομένῃ, μείζων ἂν δοθείη δωρεὰ

1. Καὶ ὁ συνεργάτης τοῦ Δημοσθένους, ὁ οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός Λυκοῦργος, εἰς τὸν περίφημον λόγον του τὸν κατὰ Λεωκράτους (§ 46—51) ἐξυμνεῖ τοὺς ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντας. Ὁ λόγος αὐτός—ὁ πλέον ὑπέροχος εἰς πατριωτικὴν ἔξαρσιν ἀπὸ ὅλων τοὺς ἐκφωνηθέντας κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἰς Ἀθήνας, ἔχει ἐκδοθῆ εἰς τὴν σειρὰν τῆς παρούσης Βιβλιοθήκης ἀριθ. 17.

καὶ κατορθώνουν κάθετι, ὅμως θνητὸς κανένας ἀπ' τὸ γραφτὸ του γιὰ νὰ ξεφύγῃ δὲν μπορεῖ»¹.

290. Ἄκουσ, Αἰσχίνη, (καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμα τὸ ἐπίγραμμα εἶναι γραμμένο) πῶς μόνον οἱ θεοὶ δὲν ἀποτυχαίνουν εἰς τίποτα καὶ τὰ πάντα καταφέρνουν. Ἦ ἀκούσ; Δὲν ἀπέδωσεν ὁ ποιητὴς τὴν δύναμιν τοῦ νὰ νικοῦν (οἱ ἐν πολέμῳ) ἀγωνιζόμενοι, εἰς τὸν πολιτικὸν σύμβουλον τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὴν ἀνέθεσεν εἰς τοὺς θεοὺς. Γιατί λοιπόν, κατηραμένε ἄνθρωπε, κακολογεῖς ἐμένα διὰ τὰ ἀτυχήματα ποὺ ἔπαθεν ἡ πόλις καὶ λέγεις ὅσα εἶθε οἱ θεοὶ νὰ τὰ ρίξουν στὸ κεφάλι σου καὶ στὸ κεφάλι τῶν δικῶν σου;

291. Πολλὰ βεβαίως, κύριοι δικασταί, εἶπεν ἐναντίον μου καὶ πολλὰς κατηγορίας διετύπωσε καὶ πολλὰ ψέμματα εἶπεν ὁ κύριος (αὐτός)· ἀπὸ ὅλα ὅμως (καὶ τὰ ψέμματά του καὶ τὰς κατηγορίας του) μοῦ ἔκανε μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν ὅτι, ὅταν ἀνέφερε τὰ ἀτυχήματα ποὺ εὗρήκαν τότε τὴν πόλιν μας, οὔτε συνεκινήθη σὰν πολίτης δίκαιος καὶ ἀγαπῶν τὴν πόλιν, οὔτε ἔβγαλε ἓνα δάκρυ, οὔτε ἐξεδήλωσε κανένα τοιοῦτον ψυχικὸν συναίσθημα, ἀλλ' ὑψώσας τὴν φωνὴν του καὶ χρωματίζων αὐτὴν καὶ κάμνων διαφόρους λαρυγγισμούς, ἐνόμιζε μὲν ὅτι κατηγορεῖ ἐμένα, ἀλλὰ μ' αὐτὰ ποὺ ἔλεγε καὶ μὲ τὸν τρόπον ποὺ τὰ ἔλεγε, ἐπαρουσίασε μίαν ἀπόδειξιν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, τὴν ἀπόδειξιν ὅτι διὰ τὰ λυπηρὰ συμβάντα καθόλου δὲν ἐσυμμερίσθη τὴν λύπην τῶν ἄλλων.

292. Καὶ ὅμως ἐκεῖνος ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι φροντίζει διὰ τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως, καθὼς ἰσχυρίζεται τώρα τοῦτος ἐδῶ ὁ κύριος, καὶ ἐὰν δὲν ἔχη νὰ δείξῃ τίποτε ἄλλο, πρέπει τουλάχιστον νὰ μπορῇ νὰ ἐπιδείξῃ τοῦτο: διὰ τὰ ἴδια γεγονότα νὰ συμμερίζεται τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς τακτικῆς ἐναντι τῶν δημοσίων πραγμάτων, νὰ μὴ παίρῃ τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν τῆς πόλεως. Πράγμα ποὺ τώρα δὲ ἔγινε φανερόν πῶς τὸ ἔχεις κάμει ἐσύ, λέγων ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ αἷτιος ὄλων καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας μου ἡ πόλις ἠτύχησε, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι σεῖς (οἱ Ἀθηναῖοι) ἀρχίσατε νὰ βοηθῆτε τοὺς Ἕλληνας ὅχι ἀπὸ τότε ποὺ ἤρχισα νὰ πολιτεύωμαι, οὔτε ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μου πολιτικῆς. 293. Διότι ἐὰν ἀποδώσετε εἰς τὴν ἰδικὴν μου πρωτοβουλίαν τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἐξ αἰτίας μου κατεπολεμήσατε τὴν ἐξουσίαν (τῶν Μακεδόνων) ποὺ ὠργάνωνε τὰ μέσα τῆς ὑποδουλώσεως τῶν Ἑλλήνων, τότε εἰς ἐμὲ θὰ ἐδίδατε βραβεῖον μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα μαζὶ ποὺ

συμπασῶν ὧν τοῖς ἄλλοις δεδώκατε. Ἄλλ' οὐτ' ἂν ἐγὼ ταῦτα φήσοιμι (ἄδικοίην γὰρ ἂν ὑμᾶς), οὐτ' ἂν ὑμεῖς εὖ οἶδ' ὅτι συγχωρήσατε· οὗτός τ' εἰ δίκαια ἐποίει, οὐκ ἂν ἔνεκα τῆς πρὸς ἐμὲ ἔχθρας τὰ μέγιστα τῶν ὑμετέρων καλῶν ἔβλαπτε καὶ διέβαλλεν.

294. Ἄλλὰ τί ταῦτ' ἐπιτιμῶ, πολλῶ σχετικώτερα ἄλλα κατηγορηκός αὐτοῦ καὶ κατεψευσμένου; Ὅς γὰρ ἐμοῦ φιλιππισμόν, ὧ γῆ καὶ θεοί, κατηγορεῖ, τί οὗτος οὐκ ἂν εἴποι; Καίτοι νῆ τὸν Ἡρακλέα καὶ πάντας θεούς, εἴ γ' ἐπ' ἀληθείας δέοι σκοπεῖσθαι, τὸ καταψεύδεσθαι καὶ δι' ἔχθραν τι λέγειν ἀνελόντας ἐκ μέσου, τίνες ὡς ἀληθῶς εἰσὶν οἷς ἂν εἰκότως καὶ δικαίως τὴν τῶν γεγενημένων αἰτίαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναθεῖεν ἅπαντες, τοὺς ὁμοίους τούτῳ παρ' 324 ἐκάστη τῶν πόλεων εὔρητ' ἂν, οὐ τοὺς ἐμοί· 295 οἷ, ὅτ' ἦν ἀσθενῆ τὰ Φιλίππου πράγματα καὶ κομιδῆ μικρά, πολλάκις προλεγόντων ἡμῶν καὶ παρακαλούντων καὶ διδασκόντων τὰ βέλτιστα, τῆς ἰδίας ἔνεκ' αἰσχροκερδίας τὰ κοινῇ συμφέροντα προῖεντο, τοὺς ὑπάρχοντας ἕκαστοι πολίτας ἐξαπατῶντες καὶ διαφθείροντες, ἕως δούλους ἐποίησαν, Θειταλοὺς Δάοχος, Κινέας, Θρασυδαῖος, Ἀρκάδας Κερκιδᾶς, Ἰερώννυμος, Εὐκαμπίδας, Ἀργείους Μύρτις, Τελέδαμος, Μναςέας, Ἡλείους Εὐξίθεος, Κλεότιμος, Ἀρίσταιχος, Μεσσηνίους οἱ Φιλιάδου τοῦ θεοῖς ἐχθροῦ παῖδες Νέων καὶ Θρασύλοχος, Σικυωνίους Ἀρίστρατος, Ἐπιχάρης, Κορινθίους Δείναρχος, Δημάρατος, Μεγαρέας Πτοιόδωρος, Ἐλιξος, Περίλαος, Θηβαίους Τιμόλας, Θεογείτων, Ἀνεμοίτας, Εὐβο-

1. Μερικοὶ ἐρμηνευταὶ φρονοῦν ὅτι ἐδῶ ὑπονοεῖ τὸν διεξαχθέντα ἐν Χαιρωνεῖα ἀγῶνα τῶν Ἀθηναίων. Νομίζομεν ὅτι ἡ φράσις αὕτη δὲν περιλαμβάνει μόνον τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν κατὰ τῶν Μακεδόνων πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων.

2. Ὁ Δημοσθένης κατακρίνει ἐδῶ μὲ ἀυστηρὰν γλῶσσαν τοὺς μακεδονίζοντας ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τοὺς ἀποκαλεῖ προδοτάς. Ἀργότερον, ὁ Πολύβιος ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους εἰς τὸν λόγον τοῦτου καὶ κυρίως τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν, ἐπικρίνει τὸν Δημοσθένην διότι «πικρότατον ὄνει-

ἔχετε δώσει εἰς ἄλλους. Ἄλλ' ὅχι· δὲν μπορῶ νὰ ἰσχυρισθῶ ἓνα τέτοιο πράγμα, (διότι θὰ σᾶς ἀδικοῦσα), μὰ οὔτε καὶ σεῖς, τὸ ξέρω καλά, δὲν θὰ μοῦ ἐπιτρέπατε νὰ τὸ ἰσχυρισθῶ. Αὐτὸς δὲ (ὁ κύριος) εἰάν ἐνήργει κατὰ τρόπον δίκαιον δὲν θὰ ἔβλαπτε καὶ δὲν θὰ ἐσυκοφάντει τὰς πιὸ μεγάλας καὶ ὠραίας πράξεις σας ἕνεκα τῆς πρὸς ἐμὲ προσωπικῆς τοῦ ἔχθρας.

294. Μὰ γιατί ἐπιτιμῶ τὸν Αἰσχίνην γιὰ τέτοια (μικροπράγματα) ἀφοῦ αὐτὸς μὲ κατηγορήσε γιὰ ἄλλα πολὺ χειρότερα καὶ μάλιστα ἀραδιάζοντας ἓνα σωρὸ ψευτιές; Διότι (ὁ κύριος) αὐτὸς ποὺ κατηγορεῖ ἐμένα, ὦ γῆ καὶ θεοί, διὰ φιλιππισμόν, εἶναι ἱκανὸς νὰ πῆ (ἐναντίον μου) ὅ,τι φτάσει. Καὶ ὅμως μὰ τὸν Ἡρακλῆ καὶ ὄλους τοὺς θεούς, εἰάν σοβαρῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετάσῃ κανεὶς, ἀφοῦ βεβαίως βγάλει ἀπὸ τῆ μέση τίς ψευτιές καὶ κάθε τι ποὺ λέγεται λόγῳ ἔχθρας, ποῖοι εἶναι οἱ πραγματικοὶ ἔνοχοι τῶν ἀτυχημάτων μας εἰς τὸ κεφάλι τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο κανεὶς εὐλόγως καὶ δικαίως νὰ ρίψῃ τὴν αἰτίαν τῶν ἔσων ἔχουν γίνει, θὰ εὔρισκε πῶς εἰς κάθε πόλιν (αἰτίοι τῶν ἀτυχημάτων αὐτῶν) δὲν εἶναι οἱ ὅμοιοι μὲ ἐμένα, ἀλλὰ οἱ ὅμοιοι μὲ αὐτόν· 295. αὐτοὶ ποὺ ὅταν ἀκόμα ὁ Φίλιππος ἀντιμετώπιζε πολλὰς δυσχερείας καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ ἦσαν πολὺ μικραὶ, ἐνῶ ἡμεῖς ἐπρολέγαμεν καὶ ἐπαρακινούσαμεν καὶ ἐδιδάσκαμεν τὰ βέλτιστα, αὐτοὶ (οἱ κύριοι) ἕνεκα τῆς ἀχρείας πλεονεξίας των ἐπρόδιδον τὰ δημόσια συμφέροντα καὶ ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ἐξαπατοῦσε καὶ διέφθειρε τὸς συμπολίτας του μέχρις οὔτου τοὺς ἐσκλάβωσεν (εἰς τοὺς Μακεδόνας). (Καὶ αὐτοὶ οἱ κύριοι ἦσαν) ὁ Δάοχος, ὁ Κινέας καὶ ὁ Θρασυδαῖος ποὺ ὑπεδούλωσαν τοὺς Θεσσαλούς· ὁ Κερκιδᾶς, ὁ Ἰερώνυμος καὶ ὁ Εὐκαμπίδας ποὺ ὑπεδούλωσαν τοὺς Ἀρκάδας· ὁ Μύρτις, ὁ Τελέδαμος καὶ ὁ Μναςέας ποὺ ὑπεδούλωσαν τοὺς Ἀργεῖους· ὁ Εὐξίθεος, ὁ Κλεότιμος καὶ ὁ Ἀρίσταιχος ποὺ ὑπεδούλωσαν τοὺς Ἡλείους· τὰ παιδιὰ τοῦ ἔχθρου τῶν θεῶν Φιλιάδου, ὁ Νέων καὶ ὁ Θρασύλοχος ποὺ ὑπεδούλωσαν τοὺς Μεσσηνίους· ὁ Ἀρίστρατος καὶ ὁ Ἐπιχάρης ποὺ ὑπεδούλωσαν τοὺς Σικυωνίους· ὁ Δείναρχος καὶ ὁ Δημάρατος τοὺς Κορινθίους· ὁ Πτοιόδωρος, ὁ Ἐλιξος καὶ ὁ Περίλαος τοὺς Μεγαρεῖς, ὁ Τιμόλας, ὁ Θεογείτων, ὁ Ἀνεμοίτας τοὺς Θηβαίους· ὁ Ἰπ-

δος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλλήνων εἰκῆ καὶ ἀκρίτως προσέτριψε» (βλ. ΧVII, 14). Ὁ Πολύβιος ὅμως δὲν ἔχει καθόλου δίκαιον.

έας Ἴππαρχος, Κλείταρχος, Σωσίσιρατος. 296. Ἐπιλείπει με λέγοντα ἢ ἡμέρα τὰ τῶν προδοτῶν ὀνόματα. Οὗτοι πάντες εἰσὶν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν αὐτῶν βουλευμάτων ἐν ταῖς αὐτῶν πατρίσιν ὧν περ οὗτοι παρ' ὑμῖν, ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες καὶ ἀλάστορες, ἠκρωτηριασμένοι τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας, τὴν ἑλευθερίαν προπεπωκότες πρότερον μὲν Φιλίππῳ, νῦν δὲ Ἀλεξάνδρῳ, τῇ γαστρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν δ' ἑλευθερίαν καὶ τὸ μηδένα ἔχειν δεσπότην αὐτῶν, ἃ τοῖς προτέροις Ἑλλήσιν ὄροι τῶν ἀγαθῶν ἦσαν καὶ κανόνες, ἀνατετροφότες.

325 297. Ταύτης τοίνυν τῆς οὕτως αἰσχυρᾶς καὶ περιβοήτου συστάσεως καὶ κακίας, μᾶλλον δ', ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προδοσίας, εἰ δεῖ μὴ ληρεῖν, τῆς τῶν Ἑλλήνων ἑλευθερίας, ἢ τε πόλις παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναίτιος γέγονεν ἐκ τῶν ἑμῶν πολιτευμάτων καὶ ἐγὼ παρ' ὑμῖν. Εἰτά μ' ἐρωτᾶς ἀντὶ ποίας ἀρετῆς ἀξιῶ τιμᾶσθαι; Ἐγὼ δὴ σοι λέγω ὅτι τῶν πολιτευομένων παρὰ τοῖς Ἑλλησι διαφθαρέντων ἀπάντων, ἀρξαμένων ἀπὸ σοῦ, πρότερον μὲν ὑπὸ Φιλίππου, 298 νῦν δ' ὑπ' Ἀλεξάνδρου, ἐμὲ οὔτε καιρὸς οὔτε φιλοφροσύνη λόγων οὔτ' ἐπαγγελιῶν μέγεθος οὔτ' ἐλπίς οὔτε φόβος οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἐπῆρεν οὐδὲ προηγάγετο ὧν ἔκρινα δικαίων καὶ συμφερόντων τῇ πατρίδι οὐδὲν προδοῦναι, οὐδ', ὅσα συμβεβούλευκα πώποτε τουτοισί, ὁμοίως ὑμῖν ὥσπερανεὶ τρυτάνη ῥέπων ἐπὶ τὸ λῆμμα συμβεβούλευκα.

1. Ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω πόλεις. Διὰ μερικὸς ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω, ὑπάρχουν σποραδικαὶ πληροφορίαι κυρίως διὰ τὸν χαρακτηρὰ των καὶ τὸν φιλομακεδονισμόν των, εἰς τὸν Ἀθηναίων VI, 249, Παυσανίαν Ἀρκαδικά 27, 2, Πλουτάρχ. Φωκίων. 33, Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. Α, 15, 6, Δημοσθ. Φιλίππ. Γ', 58, [Δημοσθ.] Περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξαν. συνθηκῶν 4, Δημοσθ. Περὶ παραπρεσβ. 41, 302 — 307 καὶ Πλουτάρχ. Δίων 17.

2. Καὶ τὸ μέρος αὐτό, ὁ συγγραφέας τοῦ «Περὶ ὕψους», τὸ ἐπαινεῖ διότι λέγει «ἐδῶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν μεταφορῶν γίνεται ὀλοφάνερη ἢ ὀργή τοῦ Δημοσθένους κατὰ τῶν προδοτῶν».

παρχος, ὁ Κλείταρχος καὶ ὁ Σωσίστρατος τοὺς Εὐβοεῖς¹. 296. Δὲν θὰ μοῦ φθάσῃ ὁμῶς ἡμέρα δλόκληρη εἰάν ἤθελα νὰ ἀριθμήσω ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν προδοτῶν. "Ὅλοι αὐτοί, κύριοι δικασταί, ἔχουν εἰς τὰς πατρίδας των τὰ ἴδια φρονήματα πού ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι (ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Φιλίππου) πού βρίσκονται κοντά σας. Καὶ εἶναι (ὅλοι τους) ἄνθρωποι σιχαμεροὶ καὶ κόλακες καὶ κακοὶ δαίμονες καὶ κακορρίζικοι ἄνθρωποι πού ἠκρωτηρίασαν ὁ καθένας τους τὴν πατρίδα των καὶ προπίνοντας τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐπρόσφεραν γιὰ δῶρο, πρωτύτερα εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τώρα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἔχουν δὲ ὡς μέτρον τῆς εὐδαιμονίας τὴν κοιλιάν των καὶ τίς πιὸ αἰσχρὲς ἠδονές καὶ (ἔτσι) τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν (ἐλληνικὴν) ἀνεξαρτησίαν πού ἦταν διὰ τοὺς παλαιότερους Ἕλληνας σκοπὸς καὶ κανὼν τῶν ἀγαθῶν, κατέστρεψαν².

297. Εἰς αὐτὴν³ λοιπὸν τὴν τόσον αἰσχρὰν καὶ περιδόητον συνωμοσίαν καὶ κακεντρέχειαν, μᾶλλον δέ, κύριοι δικασταί, διὰ νὰ μιλήσω καθαρὰ, τὴν προδοσίαν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ πόλις μας ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον θεωρεῖται ἀμέτοχος ἔνεκα τῆς ἰδικῆς μου πολιτικῆς, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἀθῶος εἰς τὴν ἰδικὴν σας συνείδησιν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ, γιὰ ποιά μου καλὴ πράξις καὶ διαγωγὴ ἀξιῶ νὰ ἀπολαμβάνω τιμῶν: Ἐγὼ λοιπὸν σοῦ ἀπαντῶ ὅτι ἐνῶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες εἰς τὰς ἐλληνικὰς πόλεις διεφθάρησαν ὅλοι, καὶ σὺ ἔκαμες (πρῶτος) τὴν ἀρχὴν (καὶ διεφθάρησαν πρῶτα μὲν ἀπὸ τὸν Φίλιππον 298, τώρα δὲ ἀπ' τὸν Ἀλέξανδρον), ἐμένει οὔτε εὐκαιρία, οὔτε λόγια ὑποχρεωτικά, οὔτε μεγάλαι ὑποσχέσεις, οὔτε ἐλπίς (ὠφελημάτων), οὔτε φόβος (διώξεώς μου), οὔτε τίποτε ἄλλο μὲ παρέπεισαν, οὔτε μὲ παρέσυραν νὰ προδώσω κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα πού τὰ ἔκρινα δίκαια καὶ συμφέροντα εἰς τὴν πατρίδα, οὔτε ὅσα ἐσυμβούλευσα κάποτε τούτους ἐδῶ, καὶ τοὺς ἔχω συμβουλεύσει πάντοτε ὅχι ὅπως σεῖς, γέροντας ὅπως γέρνει ἡ ζυγαριὰ κατὰ τὸ μέρος πού ἦταν τὸ πάρισμο, ἀλλ' ἔδωκα τὰς συμβουλὰς μου κατὰ συνείδησιν

3. Καὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ τοῦ Δημοσθένους εἶναι βαρῦτατοι, διότι κατηγορεῖ τοὺς ἀρχηγούς τῆς μακεδονικῆς παρατάξεως ὅτι διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ ἔχουσιν των, καὶ διὰ νὰ μποροῦν νὰ τρῶνε, νὰ γλεντοκοποῦν ἀμέριμνα—γυρῖς τὸ φόβο κοινωνικῶν ἐπαναστάσεων—ἐπρόδωκαν τὴν πατρίδα των, καὶ ὅτι δὲν εἶχαν ἀνεπτυγμένον κανένα αἰσθημα ἐλευθερίας καὶ οὐδόπως ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας των.

ἀλλ' ἀπ' ὀρθῆς καὶ δικαίας καὶ ἀδιαφθόρου τῆς ψυχῆς, καὶ μεγίστων δὴ πραγμάτων τῶν κατ' ἑμαυτὸν ἀνθρώπων προστάς πάντα ταῦτα ὑγιῶς καὶ δικαίως πεπολίτευμαι. 299. Διὰ ταῦτ' ἀξιῶ τιμᾶσθαι. Τὸν δὲ τειχισμὸν τοῦτον, ὃν σύ μου διέσυρες, καὶ τὴν ταφρείαν ἄξια μὲν χάριτος καὶ ἐπαίνου κρίνω, πῶς γὰρ οὐ ; Πόρρω μέντοι που τῶν ἑμαυτῶ πεπολιτευμένων τίθεμαι. Οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ, οὐδ' ἐπὶ τούτοις μέγιστον, τῶν ἑμαυτοῦ φρονῶ· ἀλλ' ἐὰν τὸν ἑμὸν τειχισμὸν βούλη δικαίως σκοπεῖν, εὗρήσεις ὄπλα καὶ πόλεις καὶ τόπους καὶ λιμένας καὶ ναῦς καὶ ἵππους καὶ πολλοὺς τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀμυνουμένους. 300. Ταῦτα προὔβαλόμην ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς, ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογισμῶ δυνατόν, καὶ τούτοις ἐτείχισα τὴν χώραν, οὐχὶ τὸν κύκλον τοῦ Πειραιῶς οὐδὲ τοῦ ἄστεως. Οὐδέ γ' ἠττήθην ἐγὼ τοῖς λογισμοῖς Φιλίππου, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, οὐδὲ ταῖς παρασκευαῖς, ἀλλ' οἱ τῶν συμμάχων στρατηγοὶ καὶ αἱ δυνάμεις τῇ τύχῃ. Τίνες αἱ τούτων ἀποδείξεις ; Ἐναργεῖς καὶ φανεραί. Σκοπεῖτε δέ.

326

301. Τί χρῆν τὸν εὖνον πολίτην ποιεῖν, τί τὸν μετὰ πάσης προνοίας καὶ προθυμίας καὶ δικαιοσύνης ὑπὲρ τῆς πατρίδος πολιτευόμενον ; Οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὐβοίαν προβαλέσθαι πρὸ τῆς Ἀττικῆς, ἐκ δὲ τῆς μεσογείας τὴν Βοιωτίαν, ἐκ δὲ τῶν πρὸς Πελοπόννησον τόπων τοὺς ὁμόρους

1. Κι' ἐδῶ μεταφράζω κάπως ἐλευθέρως κατὰ νόημα καὶ ὄχι κατὰ λέξιν· διότι ἐὰν μετέφραζα «ἔχω συμβουλεύσει μὲ ψυχὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν καὶ ἀδιάφθορον» θὰ ἦταν ἀκαταλαβίστικη ἢ μετάφρασις.

2. Στρατηγοὶ τῶν Θηβαίων ἦσαν ὁ Θεαγένης καὶ ὁ Πρόξενος (βλ. Πλουτάρχ. Ἀλέξανδρος 12, καὶ Δεινάρχ. κατὰ Δημοσθ. 74). Κατὰ τὸν Διόδωρον (XVI, 85 καὶ 88) οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἤτταν τῆς Χαιρωνείας κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸν στρατηγὸν τῶν Λυσικλέα, ἐπιρρίψαντες εἰς αὐτὸν τὴν εὐθύνην τῆς ἤττης. Ὁ Δημοσθένης ὁμως, ἴσως διότι ὁ Λυσικλῆς ἀνῆκεν εἰς τὴν παράταξίν του, λέγει ὅτι ἡ ἤττα ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδεξιότητα τῶν Θηβαίων στρατηγῶν καὶ εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς τύχης. Τὸ γεγονός ὁμως εἶναι ὅτι τόσοι οἱ Θηβαῖοι στρατηγοὶ ὅσον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διέπραξαν ἀουγχώρητα σφάλματα, διότι παραπλανηθέντες ἀπὸ τὰς κινήσεις τοῦ Φιλίππου ἔμειναν ἀδρανοῦντες ὅταν ἔπρεπε νὰ ἐπιτεθοῦν.

εἰλικρινεῖς καὶ τίμιες¹. Καὶ ἂν λοιπὸν εἰς ὑποθέσεις ἀπὸ τὰς πλεόν σπουδαίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπρωτοστάτησαν ἄνθρωποι τῆς σειρᾶς μου, ἔπαιξα κ' ἐγὼ πρωτεύοντα ρόλον, καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν δρᾶσιν μου ἐπολιτεύθην τιμίως καὶ ὀρθῶς. 299. Διὰ τὰς πράξεις μου αὐτάς (κύριε Αἰσχίνη) ἀξιῶ νὰ μὲ τιμᾷ ὁ δῆμος. "Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν ἐπιδ' ὀρθωσιν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως (τὴν ὁποίαν ἐνήργησα), πράγμα διὰ τὸ ὅποῖον ἐσὺ μὲ ἐχοροῖδευσες, καθὼς καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν τάφρων (πέρ' ξ τῶν τειχῶν), ἐγὼ τὰ θεωρῶ ἄξια εὐγνωμοσύνης καὶ ἐπαίνου (ἐκ μέρους τῆς πόλεως). Καὶ διατὶ ὄχι; Ἐννοεῖται ὅτι ἀπέχω ἀπὸ τὸ νὰ βάλω τὰς πράξεις μου ταύτας ὑπεράνω τῶν ἄλλων μου πολιτικῶν ἐνεργειῶν. Διότι δὲν ἐτείχισα ἐγὼ (ἐξ ἰδίων μου) τὴν πόλιν μὲ πέτρες καὶ τοῦβλα, οὔτε νομίζω πῶς αἱ πράξεις μου αὐταὶ εἶναι ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τῆς πολιτικῆς μου δράσεως. Ἄλλ' ἂν θέλῃς νὰ ἐξετάσῃς (δικαίως) τὰς διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τείχους ἐνεργείας μου, θὰ εὔρησ ὅτι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας μου, ὑπῆρχον καὶ ὄπλα καὶ πόλεις σύμμαχοι καὶ χῶραι καὶ λιμάνια καὶ πλοῖα καὶ ἵππικὸν καὶ πολλοὶ οἱ ἔχοντες τὴν διάθεσιν νὰ ὑπερασπίσουν ταῦτα. 300. Αὐτὰ προέταξα ἐγὼ ὡς προμαχῶνα τῆς Ἀττικῆς, δηλαδὴ ἔκαμα ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ προβλέψῃ ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις. Καὶ μὲ αὐτὰ (τοὺς συμμάχους, τὰς ναῦς, τὸ ἵππικὸν κλπ.) ἐπεριτείχισα τὴν χώραν μας (ὅλην τὴν Ἀττικὴν) ὄχι μονάχα τὴν περιοχὴν τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Ἀστεως. Οὔτε βεβαίως ἔπεσα ἔξω ἐγὼ ὡς πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Φιλίππου καὶ ὡς πρὸς τὰς πολεμικὰς του προετοιμασίας. Ἄπ' ἐναντίας μάλιστα. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἔπαθον ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῶν συμμάχων² καὶ αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, διότι αὐτὸ ἠθέλησεν ἡ τύχη. Ποῖαι εἶναι αἱ ἀποδείξεις αὐτῶν ποὺ λέγω; Ὑπάρχουν περὶ τούτων ἀποδείξεις φανεραὶ καὶ ὀλοκάθαροι. Σκεφθῆτε δὲ τὰ ἑξῆς.

301. Τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὁ ἔχων εὐνοϊκὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως διαθέσεις πολίτης; Τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὁ μὲ κάθε προθυμίαν, προνοητικότητά καὶ νομιμοφροσύνην ὑπὲρ τῆς πατρίδος πολιτευόμενος; Δὲν ἔπρεπε ἀπὸ μὲν τὴν θάλασσαν νὰ καταστήσῃ προπέτασμα τῆς Ἀττικῆς τὴν Εὐβοίαν, ἀπὸ τὴν στεριάαν (νὰ καταστήσῃ προπέτασμα τῆς Ἀττικῆς) τὴν Βοιωτίαν, ἀπὸ δὲ τὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου νὰ προβάλλῃ τὰς συνορευούσας πρὸς τὴν Ἀττικὴν πόλεις; Δὲν ἔπρεπε νὰ λάβῃ

ταύτη ; Οὐ τὴν σιτοπομπίαν, ὅπως παρὰ πᾶσαν φιλίαν ἄχρη
 τοῦ Πειραιῶς κομισθήσεται, προιδέσθαι ; 302. Καὶ τὰ μὲν
 σῶσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐκπέμποντα βοηθείας καὶ λέγοντα
 καὶ γράφοντα τοιαῦτα, τὴν Προκόννησον, τὴν Χερρόνησον,
 τὴν Τένεδον, τὰ δ' ὅπως οἰκεῖα καὶ σύμμαχ' ὑπάρξει προῦ-
 ξαι, τὸ Βυζάντιον, τὴν Ἄβυδον, τὴν Εὐβοίαν ; Καὶ τῶν
 μὲν τοῖς ἐχθροῖς ὑπαρχουσῶν δυνάμεων τὰς μεγίστας ἀφε-
 λειν, ὧν δ' ἐνέλειπε τῇ πόλει, ταῦτα προσθεῖναι ; Ταῦτα τοί-
 νυν ἅπαντα πέπρακται τοῖς ἔμοις ψηφίσμασι καὶ τοῖς ἔμοις
 πολιτεύμασιν, 303. ἃ καὶ βεβουλευμένα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖ-
 οί, ἐὰν ἄνευ φθόνου τις βούληται σκοπεῖν, ὁρθῶς εὐρήσει
 καὶ πεπραγμένα πάση δικαιοσύνη, καὶ τὸν ἐκάστου καιρὸν
 οὐ παρεθέντα οὐδ' ἀγνοηθέντα οὐδὲ προεθέντα ὑπ' ἔμοῦ,
 καὶ ὅσα εἰς ἑνὸς ἀνδρὸς δύναμιν καὶ λογικὴν ἤκεν, οὐδὲν
 ἐλλειφθέν. Εἰ δὲ ἢ δαίμονός τις ἢ τύχης ἰσχύς ἢ στρατη-
 γῶν φαυλότης ἢ τῶν προδιδόντων τὰς πόλεις ὑμῶν κακία
 ἢ πάντα ταῦτα ἅμα ἐλυμαίνετο τοῖς ὅλοις, ἕως ἀνέτρεψαν,
 327 τί Δημοσθένης ἀδικεῖ ; 304. Εἰ δ' οἷος ἐγὼ παρ' ὑμῖν κατὰ
 τὴν ἑμαυτοῦ τάξιν, εἷς ἐν ἐκάστη τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἄ-
 νηρ ἐγένετο, μᾶλλον δ' εἰ ἓνα ἄνδρα μόνον Θετταλία καὶ ἓνα
 ἄνδρα Ἀρκαδία ταῦτ' ἀφρονούντα ἔσχεν ἔμοί, οὐδεὶς οὔτε
 τῶν ἔξω Πυλῶν Ἑλλήνων οὔτε τῶν εἴσω τοῖς παροῦσι κα-
 κοῖς ἐκέχρητ' ἄν, ἀλλὰ πάντες ἄν ὄντες ἐλεύθεροι καὶ αὐτό-
 νομοι μετὰ πάσης ἀδείας ἀσφαλῶς ἐν εὐδαιμονίᾳ τὰς ἑαυτῶν
 ᾤκουν πατρίδας, τῶν τοσοῦτων καὶ τοιούτων ἀγαθῶν ὑμῖν
 καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀθηναίοις ἔχοντες χάριν δι' ἐμέ. 305. Ἴνα
 δ' εἰδῆτε ὅτι πολλῶ τοῖς λόγοις ἐλάττωσι χρῶμαι τῶν ἔργων,

1. Ἐὰν δηλαδὴ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπῆρχε πολιτικὸς ἀρχηγὸς
 ποῦ νὰ ἀντελαμβάνετο τὰς προθέσεις τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ἐνήργει
 ὅ,τι ἔπρεπε διὰ τὴν ἀπομόνωσιν τῶν Μακεδόνων, ὁ Φίλιππος δὲν θὰ
 κατήρχετο εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης ἐὰν ὑπῆρχεν εἰς τὴν
 Ἀρκαδίαν πολιτικὸς τῆς περιωπῆς τοῦ Δημοσθένους, τότε ἢ Ἀρκα-
 δία, ποῦ εἶχε στρατὸν ἀξιόλογον, θὰ ἔσπευδε εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθη-
 ναίων καὶ Θεβαίων, ὁπότε τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης τῆς Καιρω-
 νείας θὰ ἦσαν διαφορετικά.

τὰ μέτρα του ὥστε ἢ μετακόμισις (ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ) τοῦ σίτου νὰ γίνεται μέχρι τοῦ Πειραιῶς καὶ καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν διὰ τόπων φιλικῶν; 302. Καὶ δὲν ἔπρεπε τὰς μὲν ὑπαρχούσας φιλικὰς περιοχὰς νὰ σώσῃ, ἀποστέλλων βοήθειαν εἰς αὐτὰς καὶ νὰ ὁμιλῇ (ὑπὲρ τῆς σωτηρίας των), δηλαδὴ τὴν Προκόννησον, τὴν Χερρόνησον, τὴν Τένεδον, τὰς δὲ οὐδετέρας νὰ καταστήσῃ φιλικὰς καὶ συμμάχους, δηλαδὴ τὸ Βυζάντιον, τὴν Ἄβυδον, τὴν Εὐβοίαν; Καὶ δὲν ἔπρεπε ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, τὰς μεγαλυτέρας ἐξ αὐτῶν νὰ τοῦ τὰς ἀφαιρέσῃ καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν πόλιν ὅσας δυνάμεις ἔστερεῖτο αὕτη; Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἔχουν γίνῃ χάρις εἰς τὰ ἰδικὰ μου ψηφίσματα καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς μου πολιτικὰς ἐνεργείας, 303 τὰ ὅποια ἐὰν κανεὶς ἤθελεν ἐξετάσει ἀμερολήπτως θὰ εὔρη, κύριοι δικασταί, ὅτι καὶ ὀρθῶς ἐσχεδιάσθησαν καὶ μὲ κάθε δικαιοσύνην ὅτι ἔχουν διεξαχθῆ καὶ ὅτι ἢ κατάλληλος εὐκαιρία (διὰ τὴν πραγματοποίησιν) τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτὰ οὔτε παρημελήθη, οὔτε ἠγνοήθη, οὔτε ἐπροδόθη ἀπὸ ἐμέ, καὶ ὅτι δὲν παρελείφθη τίποτα ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἰκανότητα καὶ τὸ μυαλὸ ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τὴν θέλησιν κάποιας θεϊκῆς δυνάμεως ἢ ἀπὸ τὸ θέλημα τῆς τύχης ἢ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῶν στρατηγῶν ἢ τὴν κακοήθειαν ἐκείνων ἀπὸ σᾶς ποὺ ἐπρόδιδον τὰς πόλεις ἢ αὐτὰ ὅλα μαζὶ ἔφεραν τὴν φθορὰν τῶν πάντων ἕως ὅτου ἐπροκάλεσαν τὴν ἀνατροπὴν των, εἰς τί φταίει ὁ Δημοσθένης δι' ὅλα αὐτὰ; 304. Ἐὰν ὅμως εἰς κάθε ἑλληνικὴν πόλιν ὑπῆρχε ἀπὸ ἑνας πολιτικὸς τέτοιος ποὺ ὑπῆρξα ἐγὼ κοντὰ σὲ σᾶς κατέχων τὴν αὐτὴν (πολιτικὴν) θέσιν ποὺ κατεῖχον ἐγώ, μᾶλλον δὲ ἐὰν εἶχε μόνον ἕνα ἄνδρα ἢ Θεσσαλίαν καὶ ἕνα ἄνδρα ἢ Ἀρκαδίαν, ποὺ νὰ ἔχη τὰς ἰδέας ποὺ εἶχα ἐγώ, κανένα οὔτε ἐκ τῶν κατοικούντων ἔξω τῶν Θερμοπυλῶν, οὔτε ἐκ τῶν κατοικούντων ἐντός, θὰ εὔρισκον τὰ σημερινὰ δυστυχήματα, ἀλλὰ ὅλοι θὰ εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν των καὶ θὰ ζοῦσαν μὲ πᾶσαν ἀνεσιν ἀσφαλεῖς καὶ θὰ κατοικοῦσαν εὐτυχοῦντες τὰς χώρας των, καὶ ἐξ αἰτίας μου θὰ ἐχρεωστοῦσαν εὐγνωμοσύνην πρὸς ἐσᾶς² καὶ τοὺς ἄλλους Ἀθηναίους διὰ τὰ τόσα καὶ τοιαῦτα ἀγαθὰ ποὺ ἔχουν. 305. Διὰ νὰ καταλάβετε δὲ ὅτι λέγω πολὺ ὀλιγώτερα διὰ τῶν λόγων ἀπὸ ὅσα ἔπραξα διὰ τῶν ἐρ-

2. Ἐννοεῖ τοὺς δικαστὰς καὶ τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν δίκην Ἀθηναίους.

εὐλαβούμενος τὸν φθόνον, λέγε μοι ταυτὶ καὶ ἀνάγνωθι λαβὼν τὸν ἀριθμὸν τῶν βοηθειῶν κατὰ τὰ ἐμὰ ψηφίσματα.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΟΗΘΕΙΩΝ

306. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα πράττειν, Αἰσχίνη, τὸν καλὸν καγαθὸν πολίτην δεῖ, ὧν κατορθουμένων μὲν μεγίστοις ἀμφοισβητήτως ὑπῆρχεν εἶναι, καὶ τὸ δικαίως προσῆν, ὡς ἑτέρως δὲ συμβάντων τὸ γοῦν εὐδοκιμεῖν περίεστι καὶ τὸ μηδένα μέμφεσθαι τὴν πόλιν μηδὲ τὴν προαίρεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν τύχην κακίζειν τὴν οὕτω τὰ πράγματα κρίνασαν,

307. οὐ μὰ Δί', οὐκ ἀποσιάντα τῶν συμφερόντων τῇ πόλει, μισθώσαντα δ' αὐτὸν τοῖς ἐναντίοις, τοὺς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν καιροὺς ἀντὶ τῶν τῆς πατρίδος θεραπεύειν, οὐδὲ τὸν μὲν πράγματ' ἄξια τῆς πόλεως ὑποστάντα λέγειν καὶ γράφειν καὶ μένειν ἐπὶ τούτων προελόμενον βασκαίνειν, ἂν δέ τις ἰδίᾳ τι λυπήσῃ, τοῦτο μεμνησθαι καὶ τηρεῖν, οὐδέ γ' ἡσυχίαν ἄγειν ἄδικον καὶ ὑπουλον, ὃ οὐ ποιεῖς πολλάκις. 308.

328 Ἔστι γάρ, ἔστιν ἡσυχία δικαία καὶ συμφέρουσα τῇ πόλει, ἣν οἱ πολλοὶ τῶν πολιτῶν ὑμεῖς ἀπλῶς ἄγετε. Ἄλλ' οὐ ταύτην οὗτος ἄγει τὴν ἡσυχίαν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ἀποσιὰς ὅταν αὐτῷ δόξῃ τῆς πολιτείας (πολλάκις δὲ δοκεῖ) φυλάττει πηνίκ' ἔσεσθε μεστοὶ τοῦ συνεχῶς λέγοντος ἢ παρὰ τῆς τύχης τι συμβέβηκεν ἐναντίωμα ἢ ἄλλο τι δύσκολον γέγονε (πολλὰ δὲ τὰνθρώπινα) 309. εἴτ' ἐπὶ τούτῳ τῷ καιρῷ ῥήτωρ ἑξαίφνης ἐκ τῆς ἡσυχίας ὡσπερ πνεῦμ' ἐφάνη, καὶ πεφωνασκηκῶς καὶ συνειλοχῶς ῥήματα καὶ λόγους συνείρει τούτους σαφῶς καὶ ἀπνευστί, ὄνησιν μὲν οὐδεμίαν φέροντας οὐδ' ἀγαθοῦ κτήσιον

γων, και τὸ κάμνω τοῦτο διότι φοβοῦμαι τὸν φθόνον τῶν ἀνθρώπων, διάβαζε πρὸς χάριν μου, γραμματεῦ, αὐτὰ ἐδῶ και πάρε νὰ διαβάσης τὸν ἀριθμὸν τῶν βοηθειῶν ποῦ ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὰ ἰδικά μου ψηφίσματα.

ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΕΤΑΙ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΒΟΗΘΕΙΩΝ

306. Αὐτὰ και ἄλλα τέτοια, Αἰσχίνη, πρέπει νὰ κάμνη ὁ τέλειος πολίτης· τὰ ὁποῖα ἐὰν κατωρθώνοντο ἀναμφισβητήτως θὰ ἐγινόμεθα πολὺ μεγάλοι και μάλιστα θὰ ἐγινόμεθα μεγάλοι, διότι θὰ μᾶς ἀξιζε. Ἐὰν ὁμως ἄλλη ἦτο ἡ ἔκδοσις, τότε ἡ ἐπιτυχία πάει χαμένη και κανένας δὲν θὰ μπορούσε νὰ κατακρίνη οὔτε τὴν πόλιν μας, οὔτε τοὺς σκοποὺς αὐτῆς, ἀλλὰ θὰ ἐκᾶκιζε ὁ καθένας τὴν τύχην ἡ ὁποῖα ἐπροτίμησε νὰ πάρουν τὰ πράγματα τέτοιαν ἐξέλιξιν. 307. Ὅχι μὰ τὸν Δία, ὄχι, (ὁ τέλειος πολίτης) δὲν ἐνεργεῖ ἐναντίον τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους, οὔτε μισθώνει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς ἐχθροὺς, οὔτε ἐργάζεται ἔτσι ὥστε νὰ ἐπωφελοῦνται τῶν παρουσιαζομένων εὐκαιριῶν οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος του, οὔτε ἐπιζητεῖ τὸ κακὸν ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισε πάντοτε τὴν δυσχέρειαν νὰ λέγη και νὰ προτείνῃ πολιτικὴν ἀνταξίαν τῆς πόλεως και νὰ ἐμμένῃ εἰς τὰς ὑποδείξεις του. Ἐὰν δὲ κανεὶς (τὸν τέλειον πολίτην) τὸν δυσαρεστήσῃ καμμιᾶ φορὰ σὲ κάποιον ζήτημα, οὔτος δὲν τὸ θυμᾶται, και οὔτε τὸ κρατεῖ και δὲν προσποιεῖται πῶς ἠσυχάζει οὔτε στὰ κρυφὰ ἐνεργεῖ κατὰ τρόπον ὕπουλον και ἔκνομον, πρᾶγμα ποῦ πολλές φορές ἐσὺ τὸ κάμνεις. 308. Δὲν λέγω, βέβαια ὑπάρχει και βίος ἡσυχος ποῦ εἶναι νόμιμος και ὠφέλιμος εἰς τὴν πόλιν. Τὸν βίον αὐτὸν οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ σᾶς τὸν διάγετε χωρὶς ἐπιτήδευσιν. Ὁ κύριος ὁμως αὐτὸς δὲν προτιμᾷ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἡσυχίαν, (τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν), κάθε ἄλλο μάλιστα, οὔτος ἀποτραβιέται ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ὅταν τοῦ καπνίσῃ (πολλές φορές δὲ τὸ κάμνει αὐτό), και καιροφυλακτεῖ πότε θὰ εἰσθε ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν πολυλογία τοῦ ἀγορεύοντος ἢ πότε θὰ σᾶς ἔρθῃ καμμιᾶ ἀναποδιὰ ἢ κανένα ἄλλο δυσάρεστον (γιὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲ εἶναι οἱ κακοτυχίες και οἱ ἀναποδιές), και τότε ξαφνικὰ ἀφήνει τὸν ἡσυχον βίον (τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν) και κάμνει τὴν ἐμφάνισίν του σὰν φύσημα ἀνέμου και φωνάζει σὰν θεατρῖνος, και ἀραδιάζει λέξεις και φράσεις, και τὰς λέξεις και φράσεις αὐτὰς τὰς ἀπαγγέλλει τονισμένας και χωρὶς ἀνασασμόν. Αἱ λέξεις και φράσεις του ὁμως αὐταὶ δὲν φέρνουν κανένα